

Ensenyar en català a Menorca

Possibilitats improbables

Segurament l'àmbit escolar és un dels àmbits d'ús lingüístic en el qual el procés de normalització de la llengua ha progressat més en comparació a altres àmbits. Les raons s'han de cercar entre el col·lectiu docent, el grup social més conscient i compromès amb la llengua. A pesar d'aquesta constatació, el grau de normalització assolit en els centres no es pot considerar satisfactori. Veguem per què.

La problemàtica de Menorca és bàsicament la mateixa que es dona a les altres illes. El lector trobarà que aquest article repeteix les mateixes qüestions, tantes vegades tractades. No s'hi diu res de nou i excusau per tant la insistència.

El punt de partida de Menorca respecte l'ensenyament en català sí que difereix de la resta de les Balears. La situació sociolingüística menorquina és en termes relatius privilegiada. Amb poca incidència de la immigració, percentatges alts d'entenedors, parladors i d'altres habilitats lingüístiques com llegir i escriure, Menorca és comparable a certes zones de l'interior de Catalunya. La competència lingüística de la població menorquina es pot considerar elevada. A partir d'aquesta situació i amb correlació amb ella, la normalització lingüística dels centres educatius es troba en un grau de desenvolupament més alt que a les altres illes. Tanmateix aquesta posició es reparteix de manera molt desigual a l'interior de Menorca. Mentre al cap de ponent (Ciutadella, Ferreries, Es Migjorn Gran) l'ensenyament en català als centres públics d'EGB està molt ben encaminada d'ençà fa alguns anys, en canvi a la zona de llevant (Maó, Alaior, Es Mercadal, Sant Lluís) la situació és precària. Quant als col·legis privats d'EGB, dels 6 existents, tan sols el de Ferreries ha iniciat l'ensenyament en català. En global, a Menorca gairebé la meitat de la població escolar d'EGB fan l'ensenyança en català. En concret un 57 % a preescolar, un 45 % a cicle inicial, un 39 % dels alumnes del cicle mitjà i un 15 % al cicle superior.

Pel que fa als instituts de secundària la situació és totalment diferent: cap institut de Menorca pràcticament no ha iniciat l'ensenyament en català. Aquest és un dels problemes més greus i urgents que

Menorca té plantejats. Especialment greu és la situació de Ciutadella pel fet que cap dels dos instituts que hi ha no ofereixen la possibilitat de prosseguir l'ensenyança en català d'una part ja considerable dels alumnes que provenen d'EGB amb tota l'ensenyança seguida en català. És evident que la inspecció educativa hauria de dir coses en el tema. Les circumstàncies sociolingüístiques de Menorca -sobretot de la zona occidental- permeten una actuació decidida de normalitzar l'ensenyança, emperò factors més aviat propis del sistema educatiu traven aquesta probabilitat.

Factors com ara la mala organització del reciclatge, amb professorat molt inestable i a vegades no qualificat, amb uns programes poc avaluats i finalment amb poca motivació per part dels professors, entre altres factors interns que més endavant s'exposen.

Llengua i Reforma.

A Menorca la implantació de la Reforma Educativa està molt generalitzada. Dels 6 instituts de secundària, 5 fan reforma. No cal dir com la llengua catalana va ser senzillament oblidada en els plans del MEC. Els dissenys curriculars del primer nivell de concreció fa just un parell de mesos que s'han donat a conèixer. En aquest disseny no es parla en absolut de quina ha de ser la regulació de les llengües. No es fa cap tipus de distinció entre llengua vehicular i llengua instrumental. Aquesta indefinició es transmet als centres, la gran majoria dels quals o gairebé cap ni tan sols ha discutit el tema. En les redaccions dels Projectes Educatius i Curriculars de Centre s'ha de contemplar la funció que cada llengua ha d'exercir en l'àmbit escolar, s'ha de descriure què significa llengua de l'ensenyament i en què consisteix, etc. Deixar clara aquesta qüestió es fa imprescindible i inajornable.

En conclusió i abans d'entrar en altres aspectes, es pot afirmar que la implantació de l'ensenyança en català a Menorca avança d'una manera molt tímida i gràcies sobretot a la tasca professional d'una part del professorat, tot a pesar de la desídia del govern autònom del PP. Certament que la pràctica escolar és un reflex de l'ambient social, i per tant, si la llengua

catalana no es fa necessària al carrer, per quins motius s'ha d'esgrimir com a llengua vehicular de la cultura i de l'ensenyament d'aquestes illes?

Les possibilitats legals.

La Llei de Normalització Lingüística (LNL) és un marc legal molt positiu baldament no s'apliqui. I aquest és el problema. La nostra LNL és constantment incomplida pel Govern autònom i molt poc respectada pel Govern central. Sense comentaris.

L'Ordre del 29/08/86 que regula l'ensenyament en català és del tot criticable per diversos motius. En

primer lloc p e r q u è , malgrat que la seva finalitat expressa és la de promoure l'ensenyament en català, a la pràctica resulta un entrebanc. Ja s'ha criticat el fet que per fer ensenyament en català s'hagi de demanar permís especial a través d'una burocràcia desencorrajadora, com si es tractàs d'una mena de

delicte menor. La «prudència» de què fa gala la Conselleria per a l'aplicació de la normalització als centres, no es correspon amb la pràctica d'altres afers. La paradoxa és clara: és per mitjà d'aquest ordre que es pot iniciar l'ensenyament en català, però també és la que no disposa d'allò indispensable per aconseguir-ho.

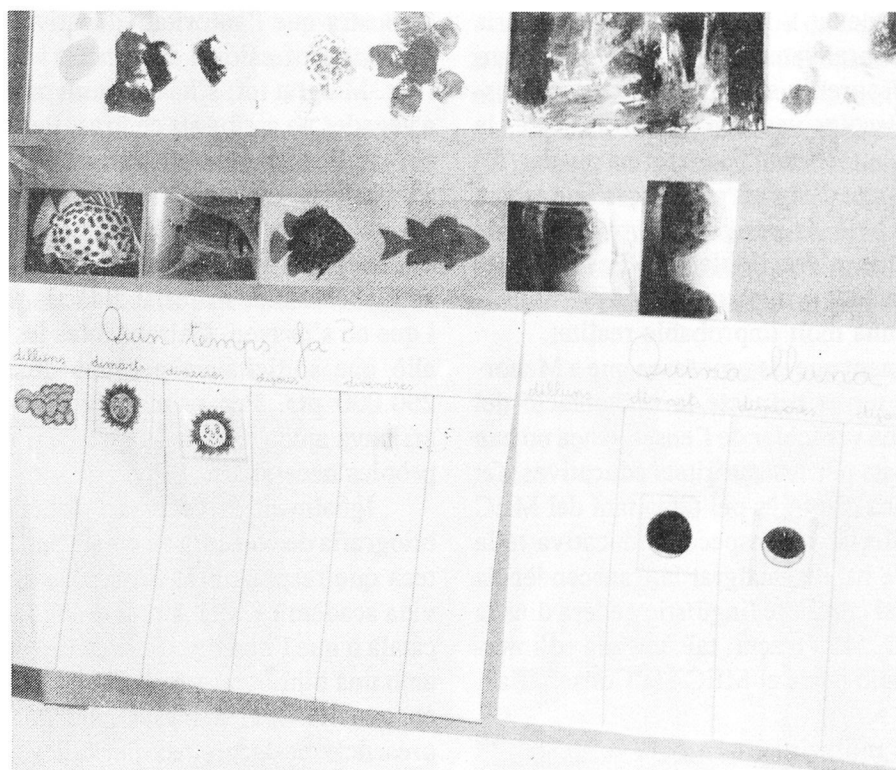
Una volta s'han aconseguit els tràmits legals per a l'ensenyament en català se n'ha aprovat el projecte pedagògic, s'ha discutit a claustre i s'ha aprovat, aleshores tota la feina iniciada queda gairebé anul·lada per un munt de factors altres. I són aquests altres factors que d'alguna manera el Govern hauria de regular oficialment, donant una solució global al

problema sense haver de recórrer als pegats parcials. Aquesta regulació hauria de contemplar la obligatorietat dins uns terminis concrets d'una progressiva normalització lingüística en l'àmbit educatiu. En segon lloc clarificar legalment la qüestió dels trasllats, la catalogació de les places anomenades bilingües en tots els nivells i la qüestió de l'exigència del domini de les dues llengües oficials a les oposicions d'accés a la docència a les Balears. És clar que això depèn en gran part d'aconseguir les competències en educació. Possiblement aquest és el tema de fons. Tanmateix, la Conselleria ha disposat -encara

que amb interferències- de la competència exclusiva en l'ensenyament en català i no obstant això no l'ha sabuda exercir. Per exemple, a Menorca mai ningú responsable en educació ha assessorat ni preparat els centres escolars per dur a terme un projecte de tanta importància i complexió

com el de normalització lingüística. La manca de regulació legal és realment un problema que s'hauria d'encarar. Fa falta la figura legal d'un coordinador de normalització a cada centre com a tutoria tècnica de la mateixa manera que el MEC contempla el coordinador de projectes com Mercuri, Atenea, o Integració, aquest últim com a desició imposada directament pel MEC. També s'hauria de regular legalment d'una manera molt més eficaç l'organització i seguiment del reciclatge dels docents en català.

De tot això es desprèn que la realitat i la legalitat són termes, avui per avui, bastant divergents. Per una banda la tasca de mestres i professors per tirar endavant projectes de normalització de centres així com

engegar l'ensenyament en la llengua pròpia ha anat més enllà del que disposa la legalització vigent. Per altra part, els centres amb una tradició mes castellanitzada com poden ser alguns centres privats tendeixen a perpetuar el model lingüístic escolar igual a com era abans del Referèndum del 76 com si res hagués passat de llavors ençà. Donada l'actual situació, aquests centres poden continuar sense cap indici de normalització indefinidament. Aquest fet, entre d'altres, demostra com la implantació de l'ensenyament en català depèn quasi de manera exclusiva de la voluntat personal -sovint individual- de cada docent.

Aquest és el cas que es dona a l'Institut Josep Mª Quadrado de Ciutadella, l'únic centre de secundària que va sol·licitar l'ensenyament en català per implantar-lo de manera progressiva des de 1r curs. El Claustre i el Consell Escolar van aprovar el projecte, la Conselleria ho va autoritzar... però tot ha quedat reduït a la bona voluntat d'alguns professors que es van atendre a l'acord. No és per tant un programa de centre, malgrat que n'era l'objectiu. Les diverses dificultats ja explicades provoquen que la possibilitat legal esdevengui una molt improbable realitat.

Cal dir finalment que els processos que a Menorca s'han portat a terme respecte la implantació del català com a llengua vehicular de l'ensenyança no han estat encara avaluats per les autoritats educatives, fet que palesa la manca d'interès pel tema tant del MEC com de la Conselleria. La inspecció educativa té la qüestió deixada de banda, malgrat la transcendència i la discussió que el conflicte lingüístic genera dins la comunitat escolar. Es tracta tal vegada d'interferències en la gestió entre el MEC i la Conselleria?

Els aspectes materials.

Per a portar a terme un projecte de normalització als centres per tal que la llengua catalana sigui la llengua vehicular de l'ensenyament és imprescindible disposar de material didàctic en totes les matèries: són les eines que els professors feim servir a l'aula, allò que en el llenguatge de la Reforma anomenam tercer nivell de concreció. Per principi és positiu que el material didàctic sigui elaborat a partir de la realitat més concreta al centre i en sigui la seva base. Tanmateix la nostra comunitat no ha estat capaç d'elaborar material propi per a les Illes ni tampoc la Conselleria ha estat diligent per a encarregar-ne o motivar-ne. És cert que existeix una gran quantitat de material didàctic -que els professors empram tot adaptant-lo a

la nostra situació- però que no arriba als centres per motius pressupostaris.

Les necessitats de material didàctic de la població escolar illenca són objectivament les mateixes que les de qualsevol altra comunitat si es vol un ensenyament de qualitat. És per això que resulta totalment insuficient la llista de material didàctic autoritzat per la Conselleria, és, amb una paraula, ridícul. Els seminaris didàctics dels centres no tenen altra sortida que utilitzar material no autoritzat. És una paradoxa: la Conselleria hauria d'estirar el carro cap endavant, facilitant la feina docent, ser capdavantera en material didàctic actualitzat i innovador; en canvi, la realitat demostra que l'autoritat educativa va a remolc de la pràctica professional del centre i s'ha convertit en un llast. Malgrat tot, s'ha editat un poc de material, però a vegades no arriba als centres. Per què?. Segurament per negligència administrativa. El setembre passat la Conselleria va convocar ajudes econòmiques per a l'adquisició de material didàctic per a l'ensenyament en català. Els doblers sortien de les partides destinades a l'elaboració de material didàctic propi per a les illes i que no s'usaven. Gairebé totes les escoles van rebre allò que sol·licitaven per una quantitat màxima de 250.000 pts. Per primera vegada d'ençà set anys arribava ajuda directa que els centres dedicaven a les pròpies necessitats.

Igualment és necessari dotar els centres de bibliografia de consulta en català per formar una biblioteca que respongui al procés de normalització de la vida acadèmica. Els alumnes que fan ensenyament en català o que l'han de començar no s'haurien de trobar amb una biblioteca on els llibres són en gran majoria en castellà. Les ajudes s'han d'adreçar també a la presència de la premsa periòdica en català dins els centres per al seu ús consultiu i didàctic.

Es fa necessària, d'altra banda, l'elaboració de material didàctic referit a la realitat concreta de les Illes. Aquesta necessitat és encara més elemental per a l'ensenyament obligatori: manuals d'història, cartografia didàctica, geografia humana, la tradició literària pròpia, etc. Igualment és imprescindible un aclariment comú respecte el model de llengua a aplicar a les primeres edats per tal de no caure en el pur mimetisme d'altres dialectes catalans, abans que l'alumnat, d'una manera progressiva i natural, arribi als nivells lingüístics de l'estàndard.

Francesc Florit

Professor de Català a l'I.B. J. Mª Quadrado.